

Sveti Janez v Biljkah.

Spisal Ivan Cankar.

adar vidim daljno domovino skozi okno svojih sanj in se izlije korec žalosti v moje srce, ugledam vselej tudi biljško faro: tenki, visoki zvonik pod holmom, med vrtovi pobeljene, bahate hiše, pod vasjo pa vse do močvirja sočne senožeti in rodovitna polja.

Biljke so izmed pobožnih slovenskih fará najbolj pobožna in čednostna. To je resnica, ki je ne omaje nobena sila na svetu, kaj šele da bi drezal vanjo en sam nevernik.

Najbolj pobožna in čednostna je biljška fara, ali tudi je ni, ki bi trpela toliko težav in križev zaradi svoje pobožnosti; ker je pač stara resnica, da je skrb toliko večja, kolikor dragocenejši je v skrinji zaklad.

Biljčani so imeli župnika, ki je bil svetnik že na tem svetu. Bled je bil in suh, ker je živel večjidel od molitve, posta in pokore. Zatopljen je bil v pobožno premissljevanje, koder je hodil in kjer se je prikazal. Ni se rad pogovarjal o posvetnih rečeh, temveč vsaka njegova beseda je merila proti nebu ter kazala pot do pokore in kesanja. Pridigal je tako milo in genljivo, da bi se bil grešnik naglas razjokal; toda v Biljkah ni bilo grešnikov.

Vsaka druga fara bi bila Boga na kolenih hvalila, da ji je dodelil takega aposteljna. Biljčani pa so bili po pravici užaljeni. K maši niso hodili, pridig niso poslušali, celó spoved in obhajilo so grdo zanemarjali.

Rekli so:

„Kaj smo taki grešniki pred Bogom in pred duhovno oblastjo, da nam je sila svetnika, ki bi nas izpreobračal? Pošiljajo naj svetnike drugim faram, ki so jih bolj potrebne! Nikogar ne maramo, da bi nas učil pobožnosti; in navsezadnje je še vprašanje, če njegova svetost ni zgolj hinavščina ter ošabnost!“

Od blizu in od daleč je slišal svetnik take besede, pa jih je poslušal s srčno vdanostjo; niti zavzdihnil ni, temveč molil je še bolj goreče ter pridigal še milejše in genljivejše nego poprej. Tako ravnanje pa je Biljčane dodobrega razljutilo.

„Roga se nam!“ so rekli. „Za svetnika se dela, zato da bi našo pobožnost začrnil! Njegova svetost je pregrešno zasmehovanje!“

Nikogar več ni bilo v cerkev, niti ne žensk in otrok; možje pa so sklenili:

„Pojdimo do škofa ter se pritožimo!“

Šli so do škofa, tam pa so rekli:

„Župnika ste nam poslali, ki ni ne človek in ne svetnik! Razkazuje nam svojo svetost tako očitno, da nam je bolj pohujšanje nego zgled. Tolika je njegova ošabnost, da vidi pazder v najbolj čistem očesu. Tolaži tam, kjer tolažbe ni treba; miluje, ko naj bi blagroval, vzdihuje, ko naj bi vriskal. V besedi, v očeh in v dejanju je pridiga njegova le ena: Name glejte in se zgledujte ter si trkajte na prsi, neverniki! — Če je svetnik, ga pošljite med grešnike, če pa je hinavec, ga kaznujte po pravici!“

Tako so govorili Biljčani.

Škof se ni maral zameriti najbolj pobožni in čednostni izmed vseh slovenskih fará, pa je dodelil svetniku faro, ki je bila tako razuzdana in zavržena, da bi je sam papež ne izpreobrnil.

Ko se je svetnik poslavljal, ni bilo ne mlajev, ne kolón, ne spremstva in ne ihtenja. Voznik iz sosednje fare je naložil na voz župnika in njegovo beračijo pa je ves zlovoljen gonil skozi samotno vas. Od nikoder ni bilo prijazne besede, še okna so bila zagrnjena. Toda svetnik je iztegnil roko ter blagoslavljal faro od hiše do hiše in nič hudega očitanja ni bilo v njegovem srcu...

Z genljivo ljubeznijo so pozdravljali Biljčani novega župnika, odrešenika. S holma so grmeli možnarji, pred cerkvijo je stalo dvoje visokih mlajev, preko ceste so se na vsakih trideset korakov bočile košate zelene kolone. Velik praznik je bil.

Farani so čakali kraj fare, pod prvim in najlepšim lokom. V zvoniku je potrkavalo, da se je razlegala vesela pesem daleč preko svetlega polja. Prikazal se je koleselj na prašni cesti, bližal se je ter se je približal. In ko se je koleselj ustavil pred pobožnimi farani, je skočil na cesto rdeči in trebušni gospod Matevž ter je z obema rokama veselo pozdravljal.

„Bog daj, bratje in sestre! Le brž v cerkev, da opravimo, kar je treba! Kar brez komedij in ceremonij! Le za menoj — pastir z ovci, tako se spodobi! — Kaj, da bi šolmašter rad govoril? Ni potreba, saj vemo, kako da je!“

Komaj je bila v cerkvi polovica faranov, je stal gospod Matevž že pred oltarjem. Kakor je bil trebušen, se je prečudno sukal. Ver-

niki, organist in pevci — vsi so ostali daleč za njim. Župnik je že prepeval tedeum, ko so bili drugi komaj s povzdigovanjem pri kraju. Ceremonije je bilo konec, gospod Matevž je ročno blagoslavljal svoje nove farane, ko so vsi zasopljene prihiteli župniki iz sosednjih fará. Gospod Matevž jih je postrani pogledal in se jim je hudobno nasmehnil.

„Ali sem vas ukanil?“ je rekel čisto naglas, ko je s fantovskim korakom stopal proti zakristiji.

Z okornimi nogami je sopihal na leco stari sosednji župnik ter je vezal dolgo pridigo; na vse pretege je hvalil in slavil novega župnika, gospoda Matevža; ampak tista hvala ni zalegla veliko, farani so se spogledovali ter so kašljali brez potrebe.

„Prej svetnika, zdaj pa razbojnika!“ so rekli.

In skoraj da se niso nič motili. Že prvo nedeljo je pridigal gospod Matevž na tako prečudno sorto, da je bilo pobožnih faranov sram pohujšanja. Rekel je:

„Kaj bi se skrivali drug pred drugim, ko smo vsi od ženske rojeni? Saj natanko vem, da ste grešniki, vlačugarji, tatovi in razuzdanci, kakor vam je na svetu malo enakih — ampak kdo bi vas zmerjal? Če vas zmerjam, boste še hujši; če vas prosim, mi boste v obraz užaljeni, za hrbtom pa se mi boste smejali; in če vam naložim trdo pokoro, mi boste ponoči farovž zažgali. Kaj bi z vami? Bodite, kakor ste, hodite v cerkev in k spovedi, ne opeharite me za bero in ogibajte se biričev; drugače pa se pobotajte z Bogom po svoji vesti, jaz vas ne bom vlačil ne iz pekla in ne iz vic. Tudi po stranpotih pride človek v nebesa; in kakor vi niste svetniki, tako tudi jaz nisem angel. Amen!“

Taka je bila gospoda Matevža pridiga; ali še bolj pohujšljivo je bilo njegovo življenje in nehanje.

Hodil ni po vasi v črni dopetači kakor njegov prednik-svetnik, temveč v sivi suknji, ki mu je segala komaj do kolen. Tudi klobuk je nosil postrani, dolgo viržinko je pokonci držal med zobmi in po-mežiknil je na to ali na ono stran, kjer pač je ugledal okroglo, izpodrečano žensko. Domá je imel zadosti vina in še kakšnega, pa je zahajal v krčmo, da je tam kvartal in prepeval s pijanci. Ni ga bilo v prostrani fari, ki bi ne bil sramotno zaspal ali lopnil pod klop, ko je župnik še veselo pil in pel ter se naposled z ravnim korakom napotil v svojo belo domačijo.

Na jesen je bilo pohujšanje še devetkrat nečednejše. Gospod Matevž je romal sam po vsej prostrani svoji fari ter je nabiral svojo

bero. Farani so ga videli, ko je sedel visoko na senenem vozu ter se prijazno razgledoval po svoji fari. Voz se je zibal, ker je bil za dvoje sežnjev visoko nametan, župnik pa je jahal na žrdi kakor na konju; gologlav je bil in golorok. Takega pohujšanja še nikoli ni bilo v biljški fari.

Kmalu pa so odprli farani oči in usta še bolj nastežaj. Nasečila se je v farovžu mlada ženščina, prijetnega obraza in brhkega života; župnik je rekel, da mu je sestra, ampak še otroci mu niso verjeli. Kdor je šel ponoči mimo farovža, je videl svetla okna ter slišal žvenketanje kozarcev in veselo popevanje.

Mnogokaj bi bili farani izpregledali gospodu Matevžu; zakaj človek je človek, dasi je maziljen; in tudi ni vsakemu dano, da bi bil rojen v pobožni biljški fari. Toda župnik ni bil le v posvetnih stvaréh vihrav in fantovski, temveč tudi v duhovnih poslih. Maševal je tako brzo, da je ženska, ki se je predolgo mudila ob kropilnem kamenu, zamudila vso mašo od začetka do konca; župnik, cerkovnik in ministrant so se podili vseprek oltarja s toliko naglico kakor kosci pred nevihto. Krst, spoved, poslednje olje, pogreb — vse je opravljal kakor za norčijo in za kratek čas. Le ob porokah se je nekoliko bolj potrudil, nato pa je svatoval do zgodnjega jutra.

Tako je kolovratil nekaj tednov, pa ni bilo v cerkev nikogar več. Možje so sklenili in so rekli:

„Svetnik se je s svojo svetostjo rogal nam in naši pobožnosti, ta pa se nam roga še hujše s svojo razuzdanostjo! Oni nas je zasmehoval, ko je kazal nase: tak sem jaz, da bi le vi bili taki! — Ta nas zasmehuje, ko kaže nase: tak sem jaz, vi pa ste še hujši! — Pojdimo do škofa ter se pritožimo!“

Šli so do škofa in so razložili:

„Prej smo imeli svetnika, zdaj pa imamo nevernika samega! Oni nas je deval v nič s svojim potuhnjenim zgledom, ta pa nas bo s svojim divjaštvom začrnil pred Bogom ter osramotil! Kajti lahko bi človek sodil, kaj šele Bog: kakršne ovce, takšen pastir! Dajte nam pravičnega župnika!“

Škof je bil v hudih stiskah, kaj da bi s to pobožno faro. Pomislil je po vrsti na vse župnike svoje prostrane škofije, ali ni ga bilo med njimi pripravnega: ta je bil predebel, oni presuh; ta prevesel, oni prežalosten; ta prepobožen, oni prefantovski. In ko ni vedel škof ne kod, ne kam, se je v goreči molitvi obrnil do Boga samega, da naj mu pošlje župnika za biljško faro.

Bog je dolgo premišljeval, nazadnje je rekel v svoji modrosti:

„Z aposteljnom, ki je črne pagane izpreobračal, bo pač zadovoljna ta biljška fara!“

Pa je naročil svojemu aposteljni Janezu, da naj se napoti za župnika v Biljke.

Biljčani so bili hudo zadovoljni in počesčeni. Gospod Matevž se je kar nanagloma poslovil. Hlapec mu je natovoril na parizarski voz ropotijo, kolikor je je bilo, ženščina je zgrabila za vajeti, župnik pa za bič. Ko je švrknil, so se usuli farani za njim, da bi mu s kamenjem in krohotom izkazali svoje poslednje češčenje. Ali takrat je gospod Matevž ustavil, okrenil se je do faranov in je rekel na ves glas:

„Jaz vam nisem bil zadosti, hudiča samega vam bo treba! Hud je razbojnik, ampak če pravi, da je svetnik, je še najhujši! Kadar vas bo zlodej jemal, se boste spomnili mene, ki se vam bom smejal iz svetih nebes! Adijo, nesnaga!“

Biljčani so metali kamenje za njim, on pa jim je od daleč kazal figo, dokler ni tenki zvonik zatonil v daljavi...

Sveti Janez je storil, kakor mu je od Boga samega bilo ukazano. Napotil se je v biljško faro z veselim srcem in z mnogotero pridigo v mislih. Razveselil se je močno, ko je zaslišal prijazno potrkavanje ter zagledal pisane mlaje pred cerkvijo.

„Od daleč vidi oko, da je ta fara izmed vseh pobožnih slovenskih fará najbolj pobožna in čednostna!“

Tako je rekel sveti Janez, ko se je ustavil njegov koleselj pred prvim zelenim lokom, razpetim preko ceste. Prelepo so ga pozdravili farani in genljivo besedo je govoril šolmašter.

„Veliko smo jih že imeli župnikov, ali nobeden ni bil vreden te izvoljene fare! Hinavce, napuhljivce, nečistnike in razuzdance so nam pošiljali, fari v sramoto in bridkost! Zdaj pa se nam dozdeva, da so ovce našle svojega pastirja!“

Sveti Janez ni rekel nič in je stopil v cerkev.

„Ošaben je!“ so rekli farani.

V cerkvi ni pogledal župnik nikamor drugam nego na tabernakelj in v mašne bukve; še ob povzdigovanju se ni ozrl naskrivaj iznad monštrance.

„Zakrknjen je!“ so rekli farani.

Sosednji župnik je stopil na leco ter je vezal dolgo pridigo o hvali in slavi novega pastirja, gospoda Janeza. Ali tista pridiga ni zalegla. Poparjeni in užaljeni so stopili farani iz cerkve in so rekli: „Tako se dela, kakor da je prišel med same zamorce! Drugi so nam godli, ampak ta nam bo šele zagodel!“

In kakor so rekli, tako se je zgodilo.

Sveti Janez, ki je nekoč izpreobračal črne pagane, je že prvo nedeljo napravil tako pridigo, da so Biljčani strmeli na vsa usta.

„Izpreobrnite se, hinavci“, je rekel, „ter izpreglejte, dokler je čas! Usmiljen in potrpežljiv je Bog, nazadnje pa le pride ura njegove pravične jeze. Kaj mislite, da vam v srce ne vidim? Komaj da ste me pozdravili pod mlajem, sem vas do golega spoznal in moja duša je bila žalostna. Vi, grešniki vseh grešnikov, zmerjate svoje župnike s hinavci, napuhljivci, nečistniki in razuzdanci! Če svetnika imenuješ razbojnika, kako pa boš razbojnika samega krstil?”

V Sodomu in Gomoro ste izpremenili to lepo faro in na kolenih hvalite neskončno božjo potrpežljivost, da še niste utonili v gorečem žveplu; zakaj niti enega pravičnega Lota ni med vami! Na kolena, grešniki, trkajte si na prsi ter pokorite se, da pojde mimo jeza božja!”

Take pridige še niso nikoli slišali pobožni Biljčani. Ženskam so se usule solze po licih, moški pa so natihem preklinjali.

Tudi spovedoval je sveti Janez na tak način, da so se nazadnje še glušci in mutci ogibali spovednice. Zadiral se je naglas, da je donelo po vsej cerkvi: „Lažeš! Pri spovednici lažeš, kako šele zunaj!” In nalagal je take pokore, da so celo korenjaki trepetali od strahu in groze.

Z najhujšo sramoto pa je udaril župnik svoje farane ob velikonočnem obhajilu. Šel je počasi od drugega do drugega ter je vsem po vrsti odrekel sveto hostijo. „Da bi se le enkrat v letu, le eno samo noč ognili grehu! Od spovedi pride nekristjan, komaj napol očiščen, pa neutegoma v nečistost!” Že je pomolil hostijo nadležni starki, pa jo je takoj umaknil. „Le zaradi betežnosti nisi grešila, ampak grešila si v mislih!”

Take sramote niso marali prenašati pobožni Biljčani.

„V lice nam pljuje!” so rekli. „Svetnik je bil potuhnjen; rogal se nam je, pa vsaj molčal; gospod Matevž je bil grešnik, pa nam vsaj grehov ni očital; ta pa očitno in brez strahu pljuje na našo slavno pobožnost!”

Možje so sklenili:

„Pojdimo do škofa ter se pritožimo!”

In kakor so rekli, tako so storili. Prišli so do škofa bolj užaljeni in srditi nego kdaj poprej.

„Kaj počenjate in kako ravnate z najbolj pobožno faro na svetu? Prej ste nas topli s podplati, zdaj pa nas kar s škorpijoni! Hinavca

ste nam že dali, nečistnika že tudi, nazadnje pa očitnega nevernika, ki nam odreka to slavno pobožnost! Pošljite nam pastirja, kakor ga jo vredna ta biljška fara!“

Škoč je povesil glavo in se je razjokal.

„Ljubi moji pobožni Biljčani, saj sem vam bil dal samega svetega Janeza!“

Biljčani pa so rekli:

„Sveti Janez, ali sveti Peter, nobeden človek na svetu in nobeden svetnik v nebesih nima pravice, da bi se obregal ob našo pobožnost, ali da bi se le naskrivaj zmrđaval nad njo! Pošljite nam župnika po naši volji!“

Tako so ukazali in so šli.

Škoč je bil v hudih skrbah in stiskah, pa je potožil Bogu svojo žalost.

Tedaj pa se je Bog neskončno razsrdil.

„Če je taka, pa pojdi, satan, ter glej, kaj da opraviš!“

Biljčani so bili na vso moč veseli, da jim je bila prošnja uslišana. Vesel pa je bil tudi sveti Janez, da ga je Bog odrešil hude pokore. Ker je nekoč izpreobračal črne pogane, je bil zelo izkušen v apostolskih rečeh; zato se je namenil, da se napoti kar brez slovesa iz te pobožne fare. V nedeljo ponoči, ko so Biljke spale, je dal naskrivaj napreči. Ko se je peljal po ravni cesti, ga ni videl ne slišal nihče nego zvezde in Bog.

Biljčanom je bilo hudo žal, da se niso poslovili od gospoda Janeza.

„Čemu ni počakal, da mu godci zagodejo? Take pesmi še nikoli ni slišal!“

Z veliko častjo in slavo so pozdravili novega župnika. Nikoli niso bili mlaji tako visoki, nikoli ne tako bahato ovenčani; in potrkavalo je že od zgodnjega jutra, da se je razlegalo daleč naokoli do sosednjih fará.

Dolgo so čakali farani pod mlajem, dolgo so čakali župniki in kaplani v zakristiji. Nazadnje se je prikazal gosposki voz, in še predno je voznik ustavil, je skočil na cesto črn gospod ter je z razprostrtima rokama hitel k svojim faranom. Segal jim je v roko po vrsti in tako močno je bil ginjen, da so bile solzne njegove oči in da mu je beseda zastajala na jeziku.

„Preljubi moji, ovčice moje!“

Biljčanom je bilo tako sladko in milo pri srcu, da so moški poihtevali, ženske pa kar naglas jokale. Nato se je vsa dolga pro-

cesija napotila proti cerkvi. Maša ni bila ne predolga, ne prekratka, temveč natanko, kakor se spodobi; človek je lahko v miru molil, ne da bi se molitve prenaedel. Sosednji župnik je vezal dolgo pridigo o mnogoterih prednostih in zaslugah novega župnika, ali tiste pridige Biljčani niso poslušali, zato ker so je bili vajeni. Toliko vernejše pa so poslušali, ko je stopil na leco sam novi pestir. Njegova pridiga je bila tako prečudno genljiva, da so celo gluhci jokali.

„Bodi zahvaljen Gospod, ki me je poklical v to lepo in pobožno taro! V daljnih krajih sem bil, pa sem slišal njeno čast in moje srce je molilo: dodeli mi, o Gospod, da ugledam to slavno faro, predno umrjem! Komaj sem vas od daleč zagledal, farani, mi je bilo razodeto, da je brat prišel med brate. Tako me je izpreletelo, kakor da ste mi bili že zdavnaj znani po obrazu in po srcu. Pogledajmo si v oči, podajmo si roke, čvrsto se držimo, nikoli se ne izpustimo!“

Govoril je tako nad vse milobno in sladko, da bi ga bila fara poslušala do noči.

„Ta pa ta!“ so rekli biljški farani, ko so se napotili v krčmo. „Terno smo zadeli, če ne še več!“

Ali ne le tisto nedeljo, temveč vsako nedeljo in vsak praznik je pridigal župnik tako lepo, da je bila cerkev pretesna in da so ga prihajali poslušat iz daljnih krajev. Človeku se je zdelo, da ga vsaka beseda po licu boža in da mu lije medico v usta.

Še slajši in milejši nego na prižnici pa je bil župnik v spovednici. Device in zakonske žene so se spovedovale po dvakrat in trikrat na teden; pokore, ki jih je dajal župnik, so bile tako prijetne, da jih je kristjan z veseljem opravljal. Zgodilo se je celo, da so klicali župnika na poslednje olje, samo zategadelj, da je prišel v hišo.

Tako je biljška fara dobila svojega pravega župnika.

„Da bi le imena tako čudnega ne imel!“ so rekli nekateri.

„Kaj ime! Čednost in pobožnost je poglavitna stvar“ so rekli drugi.

Zakaj župniku je bilo ime Adaptacij . . .

Ali kljub svojemu imenu se je udomačil v biljški fari in živi tam še dandanašnji. Farani so zadovoljni z njim, on pa z njimi . . .

Bog sam vedi, odkod in čemu ta spomin: kadar vidim daljno domovino skozi okno svojih sanj, ugledam vselej tudi biljško faro . . .

